

Архівна евристика

Т. В. Оніпко, д. і. н., професор;

Ю. Ю. Карпенко; Ю. В. Пащенко, студентки гр. ДІД-21

ВНЗ Укоопспілки «Полтавський університет економіки і торгівлі», м. Полтава, Україна

Актуальність теми полягає в тому, що для сучасних дослідників здійснення ефективного пошуку інформації для вирішення конкретних завдань набуває надзвичайної ваги та актуальності. Вміння грамотно і професійно шукати достовірну та актуальну інформацію, робити висновки та приймати правильні рішення спонукає фахівця-інтелектуала опанувати спеціальні евристичні методи.

Термін «евристика» походить з грецької мови і означає: знаходжу, відшукую, відкриваю. Архівна евристика – це напрямок архівознавства, що вивчає методика пошуку ретроспективної документної інформації з метою ефективного використання документальних багатств архівів в інтересах суспільства та історичної науки, а також основні прийоми атрибуції документів. Основним завданням архівної евристики є пошук документної інформації як для установ, підприємств і організацій, так і для дослідницької роботи фахівців з виявлення в архівах, бібліотеках та музеях джерел за певною темою [1, с. 283].

Розвиток архівної евристики пов'язаний з подоланням всіляких труднощів, до яких належить бар'єр неінформованості, зокрема, матеріальний та мовний. Бар'єр неінформованості виникає через відсутність у користувача інформації про архівні документи, архівні довідники, відсутність реклами (через обмеження технічного характеру), штучні ідеологічні обмеження у радянські часи. Невирішені проблеми архівної евристики (творчого пошуку та опрацювання архівних документів) суттєво впливають на ефективність використання Національного архівного фонду України (НАФУ).

Микола Павлович Ковальський (засновник української школи джерелознавства) вважав, що в процесі історичних досліджень можна виділити кілька видів евристики:

- 1) бібліографічна (пошук історичної літератури);
- 2) джерелознавча (виявлення досліджень з джерелознавства і довідкової літератури);
- 3) джерельна (пошуки в архівах та публікаціях джерел).

Основні етапи пошуку документів в архіві. Ознайомлення з базовими принципами архівознавства надає досліднику можливість правильно спланувати подальші пошукові процедури. Для правильної організації процесу пошуку архівної інформації доцільно розділити його на такі етапи:

1) опрацювання опублікованих джерел та укладання вичерпної бібліографії за темою, оскільки шукати та використовувати друковані видання набагато простіше, ніж здійснювати пошук в архіві. Вихідними посібниками для цього етапу можуть бути бібліографічні, довідково-енциклопедичні видання, архівні довідники, за якими доцільно укласти список архівів, фондів, де може бути наявна інформація за темою;

2) виявлення за обліковими даними та довідниками конкретного архіву фондів, документи яких можуть містити джерела потрібної інформації, перегляд описів цих фондів, визначення за описами справ для поаркушного перегляду;

3) реалізація пошуку первинної документної інформації шляхом переглядання та прочитання архівних документів;

4) оформлення результатів пошуку. У разі виявлення необхідної інформації в документах архіву, її можна занотувати, скопіювати власними технічними засобами або замовити виготовлення копії архіву (на платній основі) [2, с. 62].

У будь-якому випадку, посилання на архівний шифр документа, який є вторинною архівною інформацією та способом емпіричного наукового доказу, є обов'язковим. Архівний шифр складається з назви архіву, номера архівного фонду, архівного опису, одиниці зберігання (наприклад, Центральний державний архів вищих органів влади та управління України, ф. 128, оп. 1, спр. 25, арк. 11). Правильно оформлене посилання на архівні документи дозволяє закріпити пріоритет науковця у залученні джерела до наукового обігу. Усі етапи, за винятком першого, проходять в архіві, де працівник читального залу виконує лише роль «інформаційного брокера», а пошук необхідно здійснювати самостійно, ознайомившись попередньо з правилами користування документами НАФ.

Ефективність використання архівної інформації має матеріально-грошовий вимір. Нині спостерігається збільшення спектру платних послуг й зростання вартості інформації. Архівний маркетинг – це спеціальна соціологічно-консалтингова служба, яка займається:

- 1) забезпеченням зв'язків архівних установ та споживачів архівної інформації;
- 2) створенням ринку архівних послуг;
- 3) визначенням вартості інформаційної роботи [3].

Якщо говорити про перспективи розвитку архівної евристики в Україні, слід зауважити, що хоча комп'ютерні технології значною мірою полегшують традиційний архівний пошук, але відмовитися від нього буде неможливо доти, поки останній документ НАФ не буде описаний та представлений в електронній формі в Інтернет. З метою оптимізації процесу пошуку архівної

інформації укр. потрібно здійснити перегляд та розширення платних послуг, урізноманітнити форми та засоби поширення архівної інформації, удосконалити технічні можливості як центральних, так і місцевих архівних установ.

Список використаних джерел

1. Христова Н. М. Архівна Евристика : практичні аспекти / Н. М. Христова // Архіви України. – 2010. – № 5. – С. 281–286.
2. Українське архівознавство: історія, сучасний стан та перспективи : наук. доповіді Всеукр. конф., 19–20 листопада 1996 р. : У 2 частинах / Київський ун-т ім. Тараса Шевченка; Спілка архівістів України / В. Ляхоцький (упоряд.), І. Матяш (упоряд.). – К., 1997. – Ч. I. – 380 с.
3. Використання архівної інформації [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.studopedia.su/12_69118_vikoristannya-arhivn. – Назва з екрана.